

Wydział	Imię, Nazwisko 1. 2.		Rok	Grupa	Zespół
Pracownia Fizyczna WFiIS AGH	Pomiar pętli histerezy i temperatury Curie ferromagnetyka				Nr. Ćwiczenia 39
Data wykonania	Data oddania	Zwrot do poprawy	Data oddania	Data zaliczenia	OCENA

39. Pomiar pętli histerezy i temperatury Curie ferromagnetyka

Cel ćwiczenia:

Pomiar pętli histerezy i temperatury Curie ferromagnetyka w postaci pierścienia ferrytowego z nawiniętymi dwoma uzwojeniami.

Pytania kontrolne

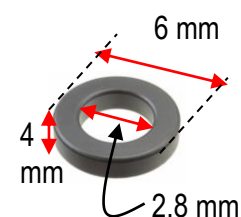
1. Co to jest ferromagnetyk?
2. Omów jak powstaje pętla histerezy ferromagnetyka
3. Jakie oddziaływania wywołują uporządkowanie momentów magnetycznych ferromagnetyka, a jakie pojawienie się domen magnetycznych?
4. Czym różni się pole H od pola B ?
5. Co to jest temperatura Curie?
6. Podaj prawo indukcji Faradaya i opisz zasadę pomiaru pola B w ćwiczeniu.

1. Układ pomiarowy

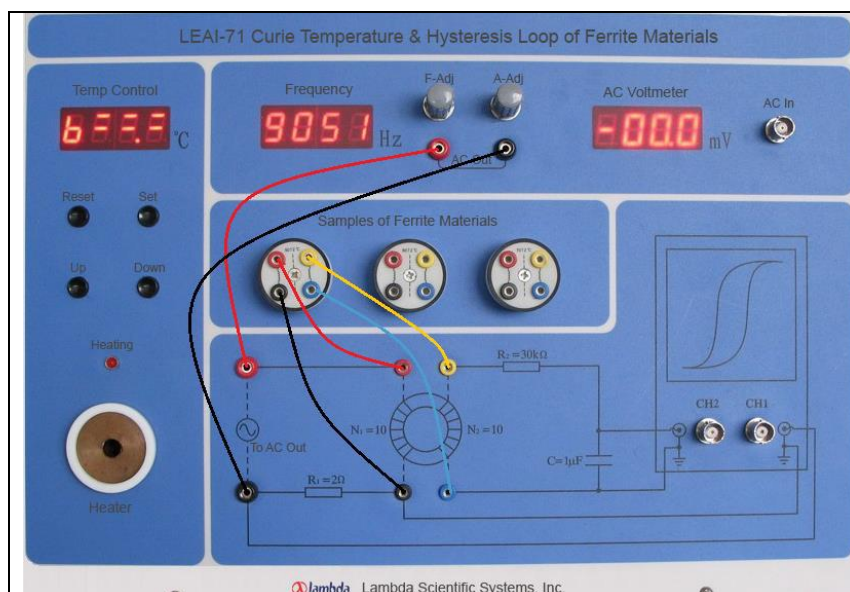
Rdzeń ferrytowy z nawiniętymi dwoma uzwojeniami: magnesującym i wtórnym - przez pierwsze uzwojenie płynie zmienny prąd magnesujący (wytwarzający natężenie pola magnetycznego H), w drugim indukuje się siła elektromotoryczna (zależna od indukcji magnetycznej B). Na oscyloskopie obserwuje się B vs. H (krzywa magnesowania). Próbka może być także podgrzewana do 80°C i wtedy B maleje do 0 (czyli temperatura próbki przekracza T_C)

Układ pomiarowy :

1. Trzy próbki ferrytowe w postaci pierścieni (niewidocznych), zamocowane na sztyftach z podłączeniami (na Rys.2. podłączona jest pierwsza z nich – *Samples of ferrite materials*). Kształt i wymiary pierścieni podano na rys. 1.
2. Źródło prądu zmiennego zasilającego cewkę magnesującą N_1 , regulowane pokrętką częstotliwości F-Adj. (od 7500 Hz do 9500 Hz) i napięcia A-Adj (od 0 do 2.5V).
3. Woltomierz prądu zmiennego AC-Voltmeter (0 ~ 199.9 mV), który przez gniazdem wejściowe można podłączyć do oscyloskopu.
4. Piecyk (Heater), do którego można włożyć sztyft z pierścieniem ferrytowym i moduł ustawiania i kontroli temperatury (Temp Control, Reset, Set, Up, Down; od 0°C do 80°C)
5. Częściowo połączony układ elektryczny (do układu należy podpiąć aktualnie badaną próbkę i oscyloskop)

Rys. 1. Pierścień ferrytowy, jeden z trzech użytych w ćwiczeniu

Rys. 2. Zewnętrzny wygląd układu pomiarowego wraz z poprawnie połączonymi przewodami. Gniazda BNC CH1 i CH2 należy połączyć do wejścia X i Y oscyloskopu (część A i B ćwiczenia), lub gniazdo CH2 do wejścia AC In wbudowanego woltomierza cyfrowego.

2. Wykonanie ćwiczenia

Część A. Obserwacja i pomiar dynamicznej pętli histerezy miękkiego ferrytu

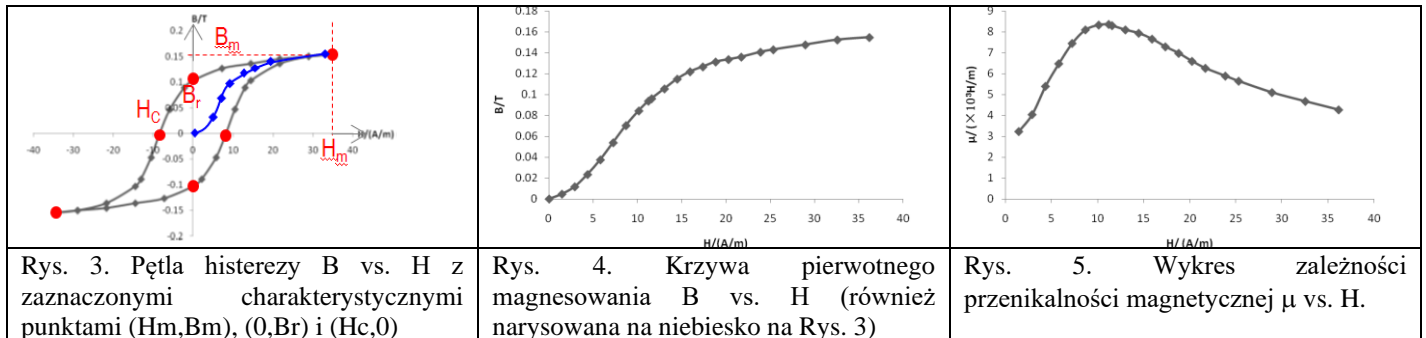
1. Wybierz próbkę (A, B lub C) do przetestowania i zapoznaj się z rysunkiem 2, aby poprawnie podłączyć przewody.

UWAGA:

- Przed włączeniem zasilania należy sprawdzić poprawność okablowania. Po zakończeniu eksperymentu wyłącz zasilanie **przed usunięciem okablowania**;
- Przed rozpoczęciem eksperymentu należy włączyć zasilanie i rozgrzewać urządzenie przez 10 minut;

- Nie zwieraj bezpośrednio dwóch końców wyjścia zasilania AC, aby uniknąć uszkodzenia zasilacza.

3. Na oscyloskopie należy wybrać tryb pracy kanałów „x-y” (patrz: skrócona instrukcja oscyloskopu). Wówczas sygnał z CH1 (podany na wejście X oscyloskopu) będzie proporcjonalny do natężenia pola magnesującego rdzeń H , a sygnał z CH2 (podany na wejście Y oscyloskopu) będzie proporcjonalny do indukcji magnetycznej B wytworzonej przez rdzeń.
4. Ustal częstotliwość generatora na ok 9000Hz (pokrętle F-Adj.) i przy napięciu 0V zaobserwuj punkt na oscyloskopie. Następnie powoli zwiększaj napięcie (A-Adj) obserwując pojawiającą się pętlę histerezy. Zwiększaj napięcie do chwili, gdy krzywa histerezy prawie się wypłaszczy na końcach, ale będzie w całości widoczna na ekranie oscyloskopu: odpowiada to sytuacji, gdy wszystkie momenty magnetyczne rdzenia ustawione są w jednym kierunku (na wykresie pkt (B_m, H_m) jak na rys.3). (H i B odczytane z oscyloskopu będą w jednostkach napięcia).

5. Korzystając z menu oscyloskopu, odczytaj i zanotuj położenia punktów (B_i, H_i) na pętli histerezy dla sześciu punktów charakterystycznych zaznaczonych na rys.3. – w opracowaniu wyników odpowiednie napięcia należy przeliczyć przy pomocy wzorów (1), (2) i (3) na odpowiadające im wartości B_i i H_i (i B_m i H_m, B_r i H_c) w odpowiednich jednostkach. Wyniki wpisz do Tabeli 1. Ta tabela wraz z odpowiednim rysunkiem B vs. H , jest podstawą do uzyskania celu tego ćwiczenia.

6. Jeśli **nie dostałeś** polecenia wykonania części B, przejdź od razu do części C.

Część B. Pomiar pierwotnej krzywej magnesowania próbki.

Jeśli nie dostałeś takiego polecenia, przejdź do punktu C.

1. Powoli zmniejszaj prąd magnesujący (A-Adj.) od dużego do zera; w ten sposób rozmagnesujesz rdzeń do zera.
2. Zaczynając od zera, zwiększaj prąd magnesujący (pokrętle A-Adj.) zapisując wierzchołki (B_m , i H_m) różnych pętli histerezy od małego prądu do dużego, aby utworzyć pierwotną krzywą magnesowania (zależność B vs. H , patrz Rys. 4) ferrytu i krzywą zależności między przenikalnością magnetyczną a natężeniem pola magnetycznego (krzywa μ vs. H , Rys. 5), gdzie $\mu=B/H$.
3. Po zakończeniu pomiarów upewnij się, że pokrętko zmian napięcia zmiennego A-Adj. jest ustawione na 0

Część C. Pomiar temperatury Curie T_c próbki

1. Upewniwszy się, że napięcie zmienne jest =0 (pokrętko A-Adj. skręcone w lewo do oporu) przepnij kabel BNC z wejścia Y oscyloskopu na woltomierz AC-in. Reszta układu pomiarowego nie ulega zmianie.
2. Ustaw częstotliwość prądu magnesującego na około 9000 Hz. Zwiększ napięcie zasilające aż u_2 (czyli B) osiągnie nasycenie.
3. Włóż badaną próbkę do piecyka (otwór w grzałce). Ustaw temperaturę 80°C: W tym celu:
  - Naciśnij przycisk "Reset", gdy miernik wyświetli "b==.=";
  - naciśnij przycisk "up" i czekaj, aż wyświetlacz wskaże 80°C
  - Następnie naciśnij przycisk "Set", aby rozpocząć proces ogrzewania; dioda LED "Heating" miga. Teraz miernik regulatora temperatury wyświetla "AXX.X", tj. rzeczywistą temperaturę w komorze grzewczej.
  - Ponowne naciśnięcie przycisku "Set" spowoduje wyświetlenie poprzednio ustawionej wartości temperatury.

Tabela 3. Wyniki dotyczące pomiaru temperatury Curie. Odczyt u_2 na wbudowanym woltomierzu cyfrowym.

t [°C]																			
u_2 [mV]																			

4. Opracowanie wyników pomiarów

Część A.

Uzyskane w ćwiczeniu wyniki w postaci napięć odczytanych z oscyloskopu należy przeliczyć na natężenie pola magnetycznego H , pole magnetyczne B i względną przenikalność magnetyczną μ wg. wzorów (uzasadnionych i wyprowadzonych w Części 1 opisu ćwiczenia) uzupełniając w ten sposób tabele 1, 2 i 3 z wynikami pomiarowymi:

$$B = \mu_0 (H + M) = (\chi_m + 1)\mu_0 H = \mu_r \mu_0 H = \mu H \quad (1)$$

gdzie $\mu_0 = 4\pi \times 10^{-7}$ H/m to przenikalność próżni, χ_m to podatność magnetyczna, μ_r to przenikalność względna (bezwymiarowy współczynnik), a μ to przenikalność bezwzględna.

$$H = \frac{N_1 \cdot u_1}{l \cdot R_1}, \quad (2)$$

gdzie:

- u_1 jest napięciem na rezystorze R_1 ($R_1 = 2\Omega$) mierzonym w kanale CH1 oscyloskopu,
- N_1 ($N_1 = 10$) to liczba zwojów uzwojenia magnesującego rdzeń ferrytowy,
- l ($l = 13.8\text{mm}$) to średnia długość obwodu pierścienia ferrytowego.

$$B = \frac{R_2 C u_2}{N_2 S}, \quad (3)$$

gdzie:

- R_2 ($R_2 = 300\Omega$) jest oporem w obwodzie do pomiaru u_2 (Rys. 2)
- C ($C = 1 \mu\text{F}$) jest pojemnością kondensatora z którego napięcie u_2 jest obrazowane na kanale CH2 oscyloskopu
- N_2 ($N_2 = 10$) jest liczbą zwojów na pierścieniu ferrytowym (Rys. 2)
- S ($S = 6.4 \text{mm}^2$) jest polem przekroju poprzecznego pierścienia ferrytowego (tj. także powierzchnią cewki o N_2 zwojach).

Część B.

Korzystając z tabel 1, 2 i 3 wykreślić zależności B vs. H (pętla histerezy), wykres krzywej pierwotnego magnesowania (jeśli wykonywano tę część ćwiczenia), wykres przenikalności magnetycznej μ vs. H i wykres u_2 (wielkości proporcjonalnej do namagnesowania rdzenia i odczytanej na woltomierzu cyfrowym) w funkcji temperatury.

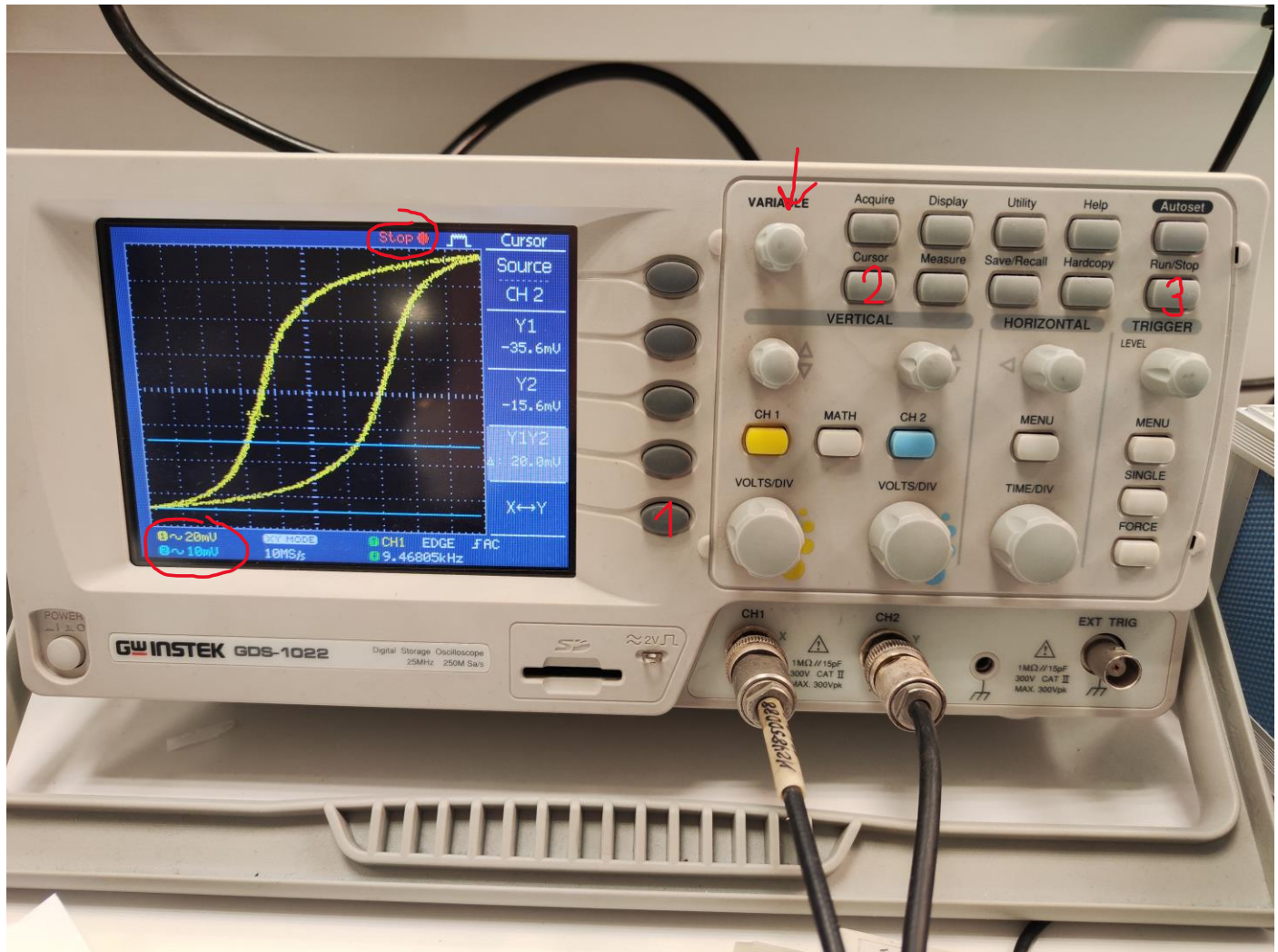
Część C.

Na podstawie wykresu u_2 vs. T wyznaczyć temperaturę Curie T_c badanej próbki i oszacować jej niepewność.

Część D.

Znaleźć w źródłach elektronicznych zależności B vs. H dla magnesów wskazanych przez prowadzącego ćwiczenie i narysować odpowiednie wykresy pod pętlą histerezy mierzonego rdzenia (najprawdopodobniej znajdzie konieczność zamiany jednostek na SI, ponieważ w opisie magnesów najczęściej stosuje się jednostki cgs).

Oscyloskop

- jasnoniebieskie poziome linie na ekranie to linie znaczników do pomiaru – ich położenia można odczytać po prawej stronie wyświetlacza, a zmieniać położenie wciskając przycisk 2 "cursor", a następnie przy pomocy pokrętła "variable"
- aby zmienić poziome znaczniki Y na pionowe X – należy wcisnąć przycisk 1
- obraz histerezy można „zatrzymać” do pomiaru naciskając przycisk 3 – TRIGGER – wówczas u góry ekranu wyświetli się "stop"
- Na dole ekranu należy pilnować stałych ustawień CH1 – 20mV i CH2 – 10mV